

ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ*

Legal Governance Indicators and Arbitration Dispute Resolution

รัฐสิทธิ์ี คุรุสุวรรณ (Rattasidhi Kurusuwan)¹

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (Yuwat Vuthimedhi)²

¹รองศาสตราจารย์, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม

Doctor of Philosophy in Management, Siam University

²ศาสตราจารย์พิเศษ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม

Prof. Dr., Advisor Doctor of Philosophy in Management, Siam University

E-mail: rattasidhi@gmail.com

Received: 13 June 2019

Revised: 22 July 2019

Accepted: 21 August 2019

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ โดยศึกษาหาความสอดคล้องของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ” นำไปสู่การพัฒนาสถาบันอนุญาโตตุลาการให้เกิดความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในประเทศ และนานาประเทศการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างธรรมาภิบาล หรือการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ให้เจ้าหน้าที่มีจริยธรรม คุณธรรม มุ่งให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และการส่งเสริมให้เกิดการสร้าง ธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งสถาบันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยเฉพาะการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทอีกทางเลือกหนึ่งอันเป็นที่ยอมรับของ

* งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม ปีการศึกษา 2561

ประชาคมโลก และเป็นที่ยอมรับใช้ในการแก้ปัญหาข้อโต้แย้งระหว่างคู่กรณีมากขึ้น การนำหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ จะต้องพิจารณาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายที่นำมาใช้กับกระบวนการการระงับข้อพิพาท ว่ามีความสำคัญและมีความเหมาะสมและสามารถกำหนดขอบเขตที่นำมาปรับใช้กับการทำงานของอนุญาโตตุลาการแค่ไหน? อย่างไร? เพราะว่าต้องพิจารณาหลักธรรมาภิบาลที่มีหลายประเด็นที่ไม่อาจครอบคลุมได้ทั้งหมด ซึ่งจำเป็นต้องเลือกตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายที่มีความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องและสามารถใช้ได้กับกระบวนการการระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะ การนำตัวชี้วัดธรรมาภิบาลที่รัฐบาลกำหนดไว้ทุกตัวมาใช้ ก็ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากยิ่ง เนื่องจากลักษณะการทำงานของกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ เป็นการใช้อำนาจตุลาการ เช่นเดียวกับผู้พิพากษาที่แตกต่างจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ดังนั้นการนำหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ จึงย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และขอบเขตที่นำมาปรับใช้กับการทำงานของอนุญาโตตุลาการ ได้แก่ ด้านนิติธรรม โดยมีตัวชี้วัด 5 ด้าน คือ ก. คุณธรรมและจริยธรรม ข. การเปิดเผยข้อเท็จจริง ค. หลักการรักษาความลับ ง. การรับสินบนกับความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ และ จ. ความเสมอภาค และใช้ตัวประเมินคุณภาพของการดำเนินการ 10 ข้อ คือ มุ่งไปยังการประเมิน 1) ประสิทธิภาพ 2) ประสิทธิภาพ 3) การตอบสนอง 4) การรับผิดชอบ 5) ความโปร่งใส 6) การมีส่วนร่วม 7) การกระจายอำนาจ 8) นิติธรรม 9) ความเสมอภาค และ 10) มุ่งเน้นฉันทามติ เป็นตัวชี้วัดความสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมาย, การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ, ความสัมฤทธิ์ผล

Abstract

The article on "Legal Governance Indicators and Arbitration Dispute Resolution" aims to promote good governance in dispute resolution by arbitration. By examining the consistency of the legal governance indicators with the arbitration settlement "to promote and develop the institution of the Arbitration to be trusted and accepted by many countries.

New Public Management has introduced the idea of creating good governance or good governance to multiply the mind of the people. And the promotion of good governance. It is based on the cooperation of both public, private and civil society. In particular, the introduction of good governance applies to dispute settlement by arbitration. Another way of resolving the dispute is the acceptance of the international community. And is used to resolve the dispute between the parties more. Applying Legal Good Governance to Dispute Settlement by Arbitration It must consider the legal governance indicators

that apply to the dispute resolution process. How important and appropriate is it and how can the scope of the arbitration work be determined? How? It must be considered that many good governance principles cannot be covered. It is necessary to select good legal or regulatory indicators that are relevant or relevant and applicable to the specific dispute resolution process. Applying Government-set Good Governance Indicators It is very difficult. Due to the nature of the dispute settlement process by arbitration. It's the judicial power. Just like judges differ from other agencies that are direct operators. The adoption of legal good governance applies to dispute settlement by arbitration. It depends on the appropriate. The scope and scope of the arbitration shall be governed by the law, morals and ethics. Disclosure Maintain transparency with confidentiality. Bribery with Criminal Liability Concerning Equal Arbitration

Keywords: Legal governance indicators, Dispute resolution by arbitration, Accomplishment

บทนำ

การบริหารภาครัฐที่มีการเปลี่ยนแปลงในการนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เข้ามาขับเคลื่อนในการบริหารและจัดการการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างธรรมาภิบาลและการส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของสถาบันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม บทบาทของรัฐบาลที่สำคัญนั้น คือ รัฐบาลเป็นผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลของรัฐบาลนั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ มีการรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และ นโยบายที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องมีการปฏิรูประบบราชการ เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลของภาครัฐนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบต่อด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสการปฏิบัติงาน ยกย่องความชำนาญของภาครัฐให้มีความทันสมัย เป็นต้น ส่วนบทบาทขององค์กรภาคเอกชนและบทบาทของประชาสังคม ที่มีต่อการสร้างธรรมาภิบาล คือ การรวมตัวกันของสาธารณชนในการต่อต้านการทุจริตและการประพฤติมิชอบ โดยรัฐควรมีการหามาตรการที่จะกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงการทำความผิดจรรยาบรรณ เป็นต้น

แนวคิดหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามครรลองธรรม นอกจากนี้คำว่า “ธรรมาภิบาล” ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น (ธรรมาภิบาลคืออะไร, ม.ป.ป., ออนไลน์)

ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริต และขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น

ธรรมาภิบาลจึงทำหน้าที่เป็นกลไก เครื่องมือ และแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาค เอกชน และภาคประชาชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง มีความชอบธรรมของกฎหมาย มีเสถียรภาพ มีโครงสร้าง และกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ อันจะไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (รัชยา ภักดีจิตต์, 2555, หน้า 21)

ดังนั้น หากพิจารณาความหมายของธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ ฝ่ายธุรกิจเอกชน และฝ่ายประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครอง แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่ดีในระบบราชการ รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการที่ดี พ.ศ. 2546 ขึ้นมา ด้วยเล็งเห็นว่า

หลักธรรมาภิบาลเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่และมีใช้หลักการที่เป็นเพียงแต่รูปแบบทฤษฎีการบริหารงานเท่านั้น แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความสัมฤทธิ์ผล โดยสำนักงาน ก.พ. ได้กำหนดเสนอเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า หลักธรรมาภิบาลนั้นประกอบด้วย 6 หลักการ คือ

1. หลักนิติธรรม
2. หลักคุณธรรม
3. หลักความโปร่งใส
4. หลักความมีส่วนร่วม
5. หลักความรับผิดชอบ
6. หลักความคุ้มค่า

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ในการประชุมครั้งที่ 7/2554 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2554 ได้มีมติเห็นชอบข้อเสนอแผนการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาคราชการเพื่อ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างยั่งยืน และให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป คณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 ได้มีมติเห็นชอบกับข้อเสนอดังกล่าว

สำหรับกรอบหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Government Framework) ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้

1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

- ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลิตผลที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ซ้ำสมัย และไม่มีคามจำเป็น

- ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยง และมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- “การตอบสนอง” (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึง

ตอบสนองตามความคาดหวัง/ ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

- การรับผิดชอบ/ สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

- เปิดเผย/ โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

- หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

- ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย กฎระเบียบ วัฒนธรรม ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ไม่มีการแบ่งแยกด้านเพศ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3) ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วม/ การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/ Consensus Oriented) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขร่วมตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ต้องมีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ได้ในประเด็นที่สำคัญ

- การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและ การดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาค ส่วนอื่น ๆ ในสังคม

4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย

- คุณธรรม/ จริยธรรม (Morality/ Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึก ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของ สังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจน คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ/ IAMREADY

I – Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง

A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ

M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง

E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ

A - Accountability ตรวจสอบได้

D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย

Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

(หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, ม.ป.ป., ออนไลน์)

กระบวนการการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการก่อตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 มีความเชี่ยวชาญและพร้อมประสบการณ์ให้บริการอนุญาโตตุลาการเป็นอย่างดี เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คู่สัญญาให้เกิดความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพที่สุด

การอนุญาโตตุลาการ คือ หลักและวิธีในกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยเสนอข้อพิพาทที่เกิดขึ้น แล้วหรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้บุคคลภายนอก ซึ่งเรียกว่า อนุญาโตตุลาการ เป็นผู้ทำการพิจารณาชี้ขาด โดยคู่กรณีผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทอีกทางเลือกหนึ่งอันเป็นที่ ยอมรับของประชาคมโลกและเป็นที่นิยมใช้ในการแก้ปัญหาคือได้แย่งระหว่างคู่กรณีมากขึ้น ในกระบวนการการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ เมื่อคู่พิพาทมีความสมัครใจเลือกใช้ระบบ อนุญาโตตุลาการย่อมทำให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย โดยคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการจะมีผลผูกพันให้คู่ความต้องปฏิบัติตาม ซึ่งมีสัญญาที่สามารถระงับ ข้อพิพาทได้โดยระบบการอนุญาโตตุลาการ ได้แก่ การทำสัญญาที่เกิดจากการค้าและการลงทุน ตลอดจน

สัญญาทางแพ่งและพาณิชย์ เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่า สัญญารับเหมาก่อสร้าง สัญญาประกันภัย สัญญา รับขนส่ง สัญญาเกี่ยวกับหุ้นส่วนบริษัท สัญญาเฟรนไชส์ สัญญาให้ใช้เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้น คู่สัญญาสามารถตกลงระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ โดยอาจทำ ข้อสัญญาหนึ่งในสัญญาหลัก หรืออาจทำเป็นสัญญาอนุญาโตตุลาการแยกออกมาต่างหากก็ได้ เมื่อมี ข้อสัญญาแล้ว คู่พิพาทอาจดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยอนุโตตุลาการเฉพาะกิจ (Ad Hoc Arbitrator) หรือ อาจจะให้สถาบันอนุญาโตตุลาการดำเนินการช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินการในทาง อนุญาโตตุลาการก็ได้

การเริ่มต้นกระบวนการอนุญาโตตุลาการมีวิธีการดังนี้ คู่พิพาทที่มีความประสงค์จะระงับข้อพิพาท โดยอนุญาโตตุลาการ สามารถยื่นข้อเรียกร้องต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม โดยทำ เป็นคำเสนอข้อพิพาทที่ระบุของสภาพแห่งข้อหา ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา ข้อสัญญา อนุญาโตตุลาการ จำนวนอนุญาโตตุลาการ และคำขอคล้ายกับคำฟ้องในคดีแพ่งนั่นเอง เมื่อสถาบันฯ ได้ส่ง ข้อเสนอแล้วก็จะดำเนินการส่งข้อพิพาทให้กับคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ผู้คัดค้าน” เพื่อให้ทราบและ ดำเนินการยื่นคำคัดค้านและข้อเรียกร้องแย้งภายใน 15 วัน

การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ คู่พิพาทเป็นผู้แต่งตั้ง ตามกฎหมายกำหนดให้คณะอนุญาโตตุลาการ ประกอบด้วยอนุญาโตตุลาการเป็นจำนวนเลขคี่ ในกรณีที่คู่พิพาทกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการเป็นเลขคู่ ให้อนุญาโตตุลาการร่วมกันตั้งอนุญาโตตุลาการเพิ่มอีกหนึ่งคนเป็นประธานคณะอนุญาโตตุลาการ (ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545) โดยส่วนมากจะกำหนด 1-2 คน โดยอาจมีการระบุ จำนวนอนุญาโตตุลาการไว้ในข้อสำคัญ และกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการในภายหลังก็ได้ บุคคลที่ได้รับการ แต่งตั้งเป็นอนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็นกลาง และเป็นอิสระ รวมทั้งต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนด ไว้ในสัญญาอนุญาโตตุลาการ

เมื่อมีการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการแล้ว คณะอนุญาโตตุลาการกำหนดกรอบระยะเวลา เบื้องต้นกับคู่พิพาท กำหนดประเด็นข้อพิพาทและกระบวนการพิจารณา กำหนดภาษาที่ใช้ในกระบวนการพิจารณา กำหนดกรอบระยะเวลาเบื้องต้นในการพิจารณา ระยะเวลาในการยื่นพยานเอกสาร กำหนดวันสืบ สิ้นสุด กระบวนการพิจารณา มีกำหนดไม่เกิน 180 วัน ในการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ ให้คู่พิพาทได้รับการ ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และให้มีโอกาสนำเสนอพยานหลักฐานและเสนอข้ออ้างข้อต่อสู้ของตนได้ตาม พฤติการณ์แห่งข้อพิพาท

ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายที่นำมาใช้กับกระบวนการการระงับข้อพิพาท

การนำหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ จะต้องพิจารณาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายที่นำมาใช้กับกระบวนการการระงับข้อพิพาท ว่ามีความสำคัญและมีความเหมาะสมและสามารถกำหนดขอบเขตที่นำมาปรับใช้กับการทำงานของอนุญาโตตุลาการแค่ไหน? อย่างไร? เพราะว่าต้องพิจารณาหลักธรรมาภิบาลที่มีหลายข้อไม่อาจครอบคลุมได้ทั้งหมดซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเลือกตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายที่มีความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องและสามารถใช้ได้กับกระบวนการการระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะ การนำตัวชี้วัดธรรมาภิบาลที่รัฐบาลกำหนดไว้ทุกตัวย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากยิ่ง เนื่องจากลักษณะการทำงานของกระบวนการการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ เป็นการใช้อำนาจตุลาการเช่นเดียวกับผู้พิพากษา

ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมายนี้ประกอบไปด้วย หลักการสำคัญย่อยๆหลายประการ แล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์กรที่นำมาใช้ หลักการที่มีผู้นำไปใช้เสมอคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมุ่งเน้นตามมติ การมีสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส การตอบสนอง ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกันและการคำนึงถึงทุกกลุ่ม หรือพหุภาคี เป็นต้น การปฏิบัติตามหลักนิติธรรมระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีนั้นได้กำหนดปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลไว้จำนวน 6 ปัจจัย คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า

วิลาส ทองสุทธิ (2551, หน้า 168) ได้ให้ข้อคิดว่าความรู้และความเข้าใจของปัจเจกชนเกี่ยวกับหลัก ธรรมาภิบาลจะแตกต่างกัน ปัญหาดังกล่าวจะเป็นไปได้หรือสามารถตรวจสอบกันได้ ก็คือ **การจัดทำตัวชี้วัด** เพื่อให้บุคคลที่หยิบทตัวชี้วัดธรรมาภิบาลมาใช้ในการตรวจสอบตนเอง หรือผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่นได้สะดวกและง่ายขึ้น

สำนักคณะกรรมการพัฒนาข้าราชการพลเรือนได้กำหนดตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาลไว้ 10 ประการ ได้แก่ 1) หลักประสิทธิผล (Effectiveness) 2) หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) 3) หลักการตอบสนอง (Responsiveness) 4) หลักการรับผิดชอบต่อ (Accountability) 5) หลักความโปร่งใส (Transparency) 6) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 7) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) 8) หลักนิติธรรม (Rule of Law) 9) หลักความเสมอภาค (Equity) 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่มีการนำมาใช้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวางอยู่ในปัจจุบันนี้ แต่ก็มีคำถามว่าตัวชี้วัดต่าง ๆ นี้หมายถึงอะไร? แล้วจะทราบได้อย่างไรว่าตัวชี้วัดธรรมาภิบาลตัวใดจะใช้ได้มากหรือน้อยหรือไม่ อย่างไร และในกรณีพิพาทอะไร คำตอบที่อาจเป็นไปได้ก็คือการจัดทำตัวชี้วัด เพื่อผู้ชี้จะใช้ได้เข้าใจและนำไปใช้ตรวจสอบตนเองและผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่นได้เหมาะสมเป็นกรณีไป

อย่างไรก็ตาม หลักการที่มีผู้นำไปใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ซึ่งอนุญาโตตุลาการมีหน้าที่พิจารณาตัดสินข้อพิพาทและมีคำชี้ขาด จึงมีความแตกต่างกับลักษณะเฉพาะของผู้ปฏิบัติงานในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้ใช้บังคับแก่หน่วยงาน ดังนี้

1. ส่วนราชการในทุกกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค รวมทั้งหน่วยงานอื่นของรัฐที่อยู่ในกำกับของราชการฝ่ายบริหาร
2. สำหรับรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกฎหมายในการจัดตั้งให้อำนาจอิสระ (Autonomy) ในการบริหารองค์กรของตน จึงไม่สามารถนำพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ไปบังคับใช้ได้โดยตรง แต่ให้องค์กรเหล่านี้ไปกำหนดเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการของแต่ละองค์กร ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกา

ดังนั้นการนำหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ จึงย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และขอบเขตที่นำมาปรับใช้กับการทำงานของอนุญาโตตุลาการ ได้แก่ หลักนิติธรรม โดยมีตัวชี้วัดคือ 1) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2) การเปิดเผยข้อเท็จจริงก่อนที่อนุญาโตตุลาการจะเข้ารับหน้าที่ 3) การรักษาความลับในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ 4) การรับสินบนกับความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ ความเสมอภาคกับวิธีพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ ดังจะได้อธิบายตามลำดับในหัวข้อการนำหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ดังนั้นวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเอาหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมมาใช้โดยกำหนดตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมาย 5 ตัวชี้วัด

หลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

หลักธรรมาภิบาลทางกฎหมาย หรือหลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่ใช้กระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือ แย้งหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ สำคัญได้แก่ 1) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา 2) กฎหมายไม่มีผลเป็นโทษย้อนหลัง 3) กฎหมายต้องมีการประกาศใช้แก่ประชาชนทราบและต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป 5) เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย 6) ห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้การกระทำในอนาคต” (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2559)

ดังนั้นการนำหลักนิติธรรมมาใช้กับอนุญาโตตุลาการซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในคดีแพ่งและพาณิชย์นั้น การตีความต้องยึดด้วยกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้น จะใช้กฎหมายตามอำเภอใจหาได้ไม่ อนุญาโตตุลาการจึงต้องยึดและปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติและให้อำนาจไว้เท่านั้น

ตัวชี้วัดธรรมภิบาลทางกฎหมาย

1) ด้านคุณธรรม และจริยธรรม

สถาบันอนุญาโตตุลาการ ได้จัดให้มีประมวลจริยธรรมอนุญาโตตุลาการ ซึ่งอุดมการณ์ของอนุญาโตตุลาการมีว่า “อนุญาโตตุลาการต้องดำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ยุติธรรมของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ” ดังนั้นความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการที่สำคัญต้องยึดมั่น “ความบริสุทธิ์ยุติธรรม” ต้องมีมีโนธรรม และจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของการเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อันเป็นเหตุให้การตัดสินคดีเกิดความลำเอียง ดังนั้นอนุญาโตตุลาการไม่ว่าจะมาจากการแต่งตั้งของคู่พิพาทฝ่ายใดจะต้องวางตน เป็นกลาง และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระและให้ความเป็นธรรมแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่าย

2) การเปิดเผยข้อเท็จจริงก่อนที่อนุญาโตตุลาการจะเข้ารับหน้าที่

อนุญาโตตุลาการที่ได้รับการร้องขอให้เป็นอนุญาโตตุลาการ ก่อนที่จะเข้ารับหน้าที่ จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง ซึ่งในความรู้สึกของคู่พิพาทอาจเกิดความสงสัยในความเป็นอิสระความเป็นกลางของตน ดังนี้

1. บุคคลใดที่ได้รับการร้องขอให้เป็นอนุญาโตตุลาการ ก่อนที่จะเข้ารับหน้าที่จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง ซึ่งในความรู้สึกของคู่พิพาทอาจเกิดความสงสัยอันสมควรในความเป็นอิสระความเป็นกลางของตน ดังต่อไปนี้ (ประมวลจริยธรรมอนุญาโตตุลาการ สถาบันอนุญาโตตุลาการหมวด 3 จริยธรรมในการเปิดเผยข้อเท็จจริง ข้อ 12)

(1) ผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์อื่นใดไม่ว่าโดยตรงหรือ โดยอ้อมในผลของการอนุญาโตตุลาการ

(2) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเงิน ธุรกิจไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบัน ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชีพ ความสัมพันธ์ทางครอบครัวหรือทางสังคม ซึ่งน่าจะมีผลกระทบต่อความเป็นอิสระและเป็นกลาง ข้อเท็จจริงเหล่านี้ ไม่ว่าผู้ที่ได้รับการร้องขอให้เป็นอนุญาโตตุลาการเอง สมาชิกในครอบครัว นายจ้าง หรือผู้ร่วมธุรกิจของตนจะมีความเกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการคนอื่น คู่พิพาทฝ่ายใด ทนายความ หรือบุคคลซึ่งอาจจะต้องมาเป็นพยานในคดี

2. บุคคลซึ่งได้รับการร้องขอให้เป็นอนุญาโตตุลาการมีหน้าที่ต้องขวนขวาย เพื่อให้ตนเองได้ทราบข้อเท็จจริงตามข้อ 1. ด้วย

3. หน้าที่เปิดเผยข้อเท็จจริงตามข้อ 1 เป็นหน้าที่ต่อเนื่องซึ่งอนุญาโตตุลาการ

ต้องเปิดเผยไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะเกิดขึ้น หรือคนเพ่งนึกได้หรือเพ่งทราบข้อเท็จจริง ในขั้นตอนใดของกระบวนการอนุญาตตุลาการ (ประมวลจริยธรรมอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ หมวด 3 จริยธรรมในการเปิดข้อเท็จจริง ข้อ 14)

4. การเปิดเผยข้อเท็จจริงตามข้อ 1 และข้อ 3 ให้อนุญาตตุลาการแจ้งแก่คู่พิพาทและอนุญาตตุลาการคนอื่น (ประมวลจริยธรรมอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ หมวด 3 จริยธรรมในการเปิดข้อเท็จจริง ข้อ 15)

3) การรักษาความลับในกระบวนการอนุญาตตุลาการ

ผู้ทำหน้าที่อนุญาตตุลาการต้องไม่นำข้อมูลที่ได้มาในระหว่างการพิจารณาของคู่พิพาท ที่ระบุว่าเป็นความลับไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย ทั้งนี้ประมวลจริยธรรมอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ ได้กำหนดจริยธรรมในเรื่องการรักษาความลับ โดยมีหลักการหรือข้อกำหนด ดังนี้

1. อนุญาตตุลาการต้องไม่นำข้อมูลที่ได้มาในระหว่างการพิจารณาของคู่พิพาทที่ระบุว่าเป็นความลับไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย (ประมวลจริยธรรมอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ หมวด 8 จริยธรรมในเรื่องการรักษาความลับ ข้อ 40)

2. บุคคลที่ได้รับทราบตามเป็นอนุญาตตุลาการต้องรักษาความลับใด ๆ ที่ตน ได้มาจากการทราบนั้น (หมวด 8 ประมวลจริยธรรมอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ จริยธรรมในเรื่องการรักษาความลับ ข้อ 41)

3. อนุญาตตุลาการต้องไม่ให้ผู้ใดทราบถึงแนวการวินิจฉัยของตนก่อนทำคำชี้ขาดและไม่ให้ผู้ใดทราบผลคำชี้ขาดก่อนส่งสำเนาคำชี้ขาดให้คู่พิพาท ทั้งจะต้อง ไม่เปิดเผยคำชี้ขาด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท (ประมวลจริยธรรมอนุญาตตุลาการ สถาบันอนุญาตตุลาการ หมวด 8 จริยธรรมในเรื่องการรักษาความลับ ข้อ 42)

4) การรับสินบนกับความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวกับอนุญาตตุลาการ

ในส่วนของความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวกับอนุญาตตุลาการ ที่เรียก รับสินบน หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับการกระทำการ หรือการไม่กระทำการอันเนื่องจากหน้าที่ของอนุญาตตุลาการ ไม่ว่าการนั้นจะชอบด้วยหน้าที่ของตนหรือไม่ อันมีลักษณะเป็นความผิดฐานรับสินบน ซึ่งจะส่งผลกระทบในทางลบต่อการทำหน้าที่อนุญาตตุลาการ แต่แม้ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยมิได้กำหนดเรื่องความรับผิดชอบรับสินบนดังกล่าวไว้ก็ตาม แต่ความสัมพันธ์กับด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่นเดียวกับการมีสถานะคล้ายผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความรับผิดชอบทางอาญา แต่สำหรับอนุญาตตุลาการเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับการกระทำการ หรือการไม่กระทำการอันเนื่องจากหน้าที่ของอนุญาตตุลาการ ไม่ว่าการนั้นจะชอบด้วยหน้าที่ของตนหรือไม่ แม้ว่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกับเป็นความผิดฐานรับสินบน แต่ประมวลกฎหมาย

อาญาของประเทศไทยมิได้กำหนดเรื่องความรับผิดชอบรับสินบนดังกล่าวไว้ (เกรียงศักดิ์ อรุณพงศ์พิศาล, 2543)

อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบทางอาญาในเรื่องสินบนอนุญาตตุลาการ ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยก็มิได้กำหนดเรื่องความรับผิดชอบอนุญาตตุลาการรับสินบนดังกล่าวไว้เหมือนกับเจ้าพนักงานอื่น ๆ แต่ก็ยังมีตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาล จริตประเพณี คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นมาตรฐานอยู่เหนือกฎหมายที่ควบคุมไว้ แม้ว่าจะไม่เข้าข่ายความผิดกฎหมาย แต่ถ้าหากคุณธรรม จริยธรรม ขาดหายไป ก็ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะว่า จริตประเพณี คุณธรรม จริยธรรม อยู่เหนือกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายมีช่องโหว่ และอาศัยช่องว่างของกฎหมายไม่สามารถเอาผิดได้ก็ตามอนุญาตตุลาการที่ดีต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อการบริหาร หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่พึงปฏิบัติตามกรอบที่รัฐได้วางแนวทางไว้

5) ความเสมอภาคกับวิธีพิจารณาชั้นอนุญาตตุลาการ

ตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 หมวด 4 วิธีพิจารณาชั้นอนุญาตตุลาการ มาตรา 25 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในการพิจารณาของคณะอนุญาตตุลาการ ให้คู่พิพาทได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และให้มีโอกาสนำเสนอข้อพิพาทหลักฐานและเสนอข้ออ้าง ข้อต่อสู้ของตนได้ตามพฤติการณ์แห่งข้อพิพาทนั้น”

เสาวนีย์ อัสวโรจน์ (2548, หน้า 133) กล่าวว่า “ในการรับฟังพยานหลักฐาน คณะอนุญาตตุลาการต้องมีความเป็นกลางและต้องให้โอกาสแก่คู่กรณีอย่างเท่าเทียมกัน โดยต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการลำเอียง คือจะให้โอกาสแก่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ หากคณะอนุญาตตุลาการจะรับฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ ด้วยวิธีการใด ๆ ก็ต้องกระทำต่อหน้าคู่กรณีทุกฝ่าย ต้องให้ทุกฝ่ายรับรู้และให้ได้มีส่วนร่วมในการกระทำนั้น ๆ เช่น หากคณะอนุญาตตุลาการได้รับพยานเอกสารชิ้นหนึ่งของคู่กรณีฝ่ายหนึ่งก็ต้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจดูเอกสารดังกล่าวเพื่อได้มีเอกสารตรวจสอบหรือคัดค้านพยานเอกสารดังกล่าว เช่น หากคณะอนุญาตตุลาการไปเดินเผชิญสืบดูอาคารที่พิพาทกันว่ามี ความชำรุดจริงหรือไม่ หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไปดูด้วยก็ต้องอนุญาตให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไปดูด้วยเช่นกัน”

สรุป

เนื่องจากสำนักงานข้าราชการพลเรือนได้กำหนดหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารราชการที่คืบนั้น ได้กำหนดปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลัก ๆ สำคัญ 6 ปัจจัย คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า ในขณะที่เดียวกันเมื่อหน่วยงานภาครัฐได้นำปัจจัยองค์ประกอบหลักทั้ง 6 ประการไปดำเนินการได้กำหนด ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการบริหารจัดการงานภาครัฐที่บังเกิดผล 10 ด้าน คือ 1) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) 2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) 3) การตอบสนอง (Efficiency) 4) ภาระรับผิดชอบ (Accountability) 5) ความโปร่งใส (Transparency) 6) การมีส่วนร่วม (Participation) 7) การกระจายอำนาจ (Decentralization) 8) นิติธรรม (Rule of Law) 9) ความเสมอภาค (Equity) และ 10) มุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม การนำหลักธรรมาภิบาลทางกฎหมายมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเอาหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในเรื่อง หลักนิติธรรม มาใช้ปฏิบัติโดยมีตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมาย 5 ตัวชี้วัด คือ 1) ด้านคุณธรรม และ จริยธรรม 2) การเปิดเผยข้อเท็จจริงก่อนที่อนุญาโตตุลาการจะเข้ารับหน้าที่ 3) การรักษาความลับใน กระบวนการอนุญาโตตุลาการ 4) การรับสินบนกับความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ และ 5) ความเสมอภาคกับวิธีพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ

ความสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินการตามกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่ได้จากการวิจัยนี้ จะได้ ผลการวิจัยที่จะชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมาย 5 ตัวชี้วัดทั้งหมด ก่อให้เกิด ความสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติงานของกระบวนการอนุญาโตตุลาการสามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการบริหารภาครัฐแนวใหม่อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันหากผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัด บางตัวยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และบรรลุความสัมฤทธิ์ผล การวิจัยก็จะ ได้ข้อมูลที่พบจุดอ่อน และจะได้เสนอแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อการปฏิบัติต่อไปให้บรรลุผลให้จงได้

รายการอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ อรุณพิศาล. (2543). *ความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาโตตุลาการ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559). *หลักนิติธรรมคืออะไร*. วันที่ค้นข้อมูล 19 สิงหาคม 2560, เข้าถึงได้จาก [https:// www.Matichon.co.th>news_48994](https://www.Matichon.co.th>news_48994)
- ธรรมนูญศาลคืออะไร*. วันที่ค้นข้อมูล 19 สิงหาคม 2560, เข้าถึงได้จาก <https://medinfo.psu.ac.th/pr/WebBoard/readboard.php?id=20713>
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการที่ดี พ.ศ. 2546. (2546, 9 ตุลาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก.
- พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545. (2545, 29 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119 ตอนที่ 39 ก.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. (2542, 10 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง.
- รัชชา ภัคดีจิตต์. (2555). *ธรรมนูญเพื่อการบริหารรัฐและภาคเอกชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาส ทองสุทธิ. (2551). *การบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพฯ: อินทเกษ.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2548). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หลักธรรมนูญการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. วันที่ค้นข้อมูล 1 มิถุนายน 2561, เข้าถึงได้จาก https:// www. opdc.go.th/content.php? menu_id=5&content_id=2442